

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי החברה

**האוניברסיטה
העברית
בירושלים**

האומנם הרוב ימשיך לקבוע:

ניגוד או איחוד אינטרסים בין ממצאי שיתוף ציבור של תוכנית מתאר כוללנית ותמ"א 35

תרגיל מסכם בקורס : פוליטיקה עירונית ודמוקרטיה מקומית (40908)

מוגש לידי : פרופ' ערן רזין

מגישה : נורית זעירי ת.ז. 05567823

אוגוסט 2018

תוכן עיניינים

1.	מבוא : מה בין שיתוף מקומי ותוכנית מתאר ארצית	3
2.	סקירת רקע :	4
4.	תמ"א 35 – "הרוב" – ייצוג האינטרס של כלל האוכלוסיה ושל הדורות הבאים	4
4.	תכנית מתאר כוללנית – המיעוט הדומם – היישוב המסויים	4
5.	שיתוף הציבור – הציבור מוזמן לאמר את דברו - המיעוט הדובר	5
3.	השערות ושאלות – בין הפרט והכלל	5
4.	שיטת החקירה ומקורות הנתונים	6
5.	ממצאים מסקנות ודיון	7

רשימת איורים

איור 1 :	טווח השפעת שת"צ על התוכנית הנדונה	6
איור 2 :	השפעת שת"צ של תוכנית נדונה על תכנית ברמה ארצית	6
איור 3 -	מתוך דו"ח שיתוף הציבור מבשרת ירושליים, ההדגשות כאן	8
איור 4 -	מתוך דוח שיתוף ציבור תוכנית מתאר כוללנית מזכרת בתיה, ההדגשות במקור	8

מקובל לחשוב כי מידת ההשפעה המעשית של שיתוף ציבור במסגרת עריכת תוכנית מתאר הינה מזערית, ועיקר קיומם של ארועי שיתוף ציבור הינו בין יציאה ידי חובת המחוקק ובין מנגנון לריכוך התנגדויות לתוכנית. במאמר זה ברצוני להטיל ספק באמירה זו ואף לטעון כי בהקשרים מסויימים כוחו של שיתוף ציבור אף גדול מן המצופה, והוא גולש ליכולת השפעה על מידת המימוש לאורך זמן של עקרונות התכנון של תוכנית המתאר הארצית – תמ"א 35. אטען כי עלול להתקיים מצב בו תוכניות מתאר כוללניות תמנע מלמצות את מירב פוטנציאל הגידול המאופשר לה או המוצע לה על פי התמ"א, כדי לבטא את הלכי הרוח של הציבור המועלים במסגרת ארועי שיתוף הציבור. בחירה תכנונית זו תמנע מתושבים עתידיים של יישוב להנות ממירב פוטנציאל הפיתוח של המקום, תצמצם את יכולתם של תושבים חדשים להגר אל היישוב, ובתהליך מצטבר היא אף עלולה להחליש את מגמת ציפוף האוכלוסיה ושמירה על השטחים הפתוחים כמבוטאים בערכי הליבה של התמ"א.

1. מבוא: מה בין שיתוף מקומי ותוכנית מתאר ארצית

תכנון עירוני ואזורי הוא תהליך רב מימדי וארוך טווח, המוטל לפתחם של ציוותי תכנון רב תחומיים הנדרשים לתכלול מערכות מורכבות של שיקולים מרחביים ופיזיים, חברתיים וכלכליים. התכנון המרחבי והסטטוטוריקה שלו בנויים ברבדים הירארכיים של תוכניות ובישראל ניצבת בראשן תמ"א 35 - תוכנית המתאר הארצית לבניה פיתוח ושימור המבטאת את תפיסת העולם הרעיונית של התכנון בישראל, ובסמוך אליה תמ"א 1 – תמ"א "אחת", היא תוכנית המתאר הארצית האחודה המהווה מכלול הנחיות מובנה לתכנון תוכניות מפורטות.

כבמדינות אחרות בעולם, התגבשה בישראל ואף מיושמת מדיניות תכנון הכוללת עריכת תוכנית מתאר כוללנית ליישוב, המבטאת שילוב של תפיסת התכנון הארצית כפי שמופיעה בתמ"א 35 ועקרונות התכנון המפורטים בתמ"א 1, ושל חזון מקומי המבטא את ייחודו של היישוב על מרכיביו השונים, ומטרתה לאפשר חופש תכנון וביטוי לקול המקומי, וכן להקל על קידום תוכניות פיתוח וזרוז ההליכים הכרוכים באישורן ע"י הענקת סמכויות מתאימות לועדה המקומית.

תהליך תכנון זה כולל שיתוף ציבור אשר מטרותיו מגוונות (David E., 2004 & Booher, Judith E. Innes), ולעיתים אף שנויות במחלוקת (John Stansbury, 2004 Renée A. Irvin), ואשר המתכננים ובעיקר נבחרי הציבור קובעי המדיניות המקומית יעשו מאמץ להטמיע עמדות שעלו במסגרתו על ידי הציבור בתוכנית המתגבשת, שכן ציבור זה הוא קהל המצביעים הפוטנציאליים בקלפי.

לאחר השתתפות בצוותי תכנון של מספר תוכניות מתאר כוללניות, התקבל אצלי הרושם כי קיים ניגוד עיניינים חוזר בין עמדות הציבור כפי שעולות בשיתופי ציבור ובין מדיניות התכנון הארצית כפי שמבטאת בתמ"א 35. כלומר, ככל שאותם משבי רוח של הציבור יוטמעו בתוכניות המתאר הכוללניות כן תרחקנה התוכניות הכוללניות כמסגרת תכנונית מאפשרת, ממדיניות התכנון הכלל ארצית, ותייצרנה פער בין יעדי התוכנית הארצית לגידול ישובים וציפוף אוכלוסין כמתוארים בתמ"א 35 ובין מימושם הפועל. משתמע מכך, כי למעשה מיעוט האוכלוסיה של ישוב מסויים אשר נתן ביטוי לרעיונותיו או רצונותיו האישיים בארועי שיתוף הציבור, ואף ממלא כביכול תפקיד של ייצוג ה"ציבור" בארוע, השפיע על מידת המימוש של מדיניות כלל ארצית של תכנון ופיתוח.

מטרת עבודה זו היא לבחון את תקפותה של טענה זו, וככל שאכן קיים קונפליקט להציפו ולתת את הדעת על משמעותו.

במסגרת עבודה זו נבחנו ע"י מחקר תימאתי שני מקרי בוחן של דו"חות ארועי שיתוף ציבור שהתקיימו במהלך עריכת תוכניות כוללניות, נבדקה הלימתם לערכי ליבה של התמ"א, ונמצא כי במקרי הבוחן אכן הוצגה שאיפה של תושבי שני הישובים להגבלת הצמיחה של מימדי היישובים. למעשה מוצגת כאן נקודת הטורפה של כוחו של שיתוף הציבור, בה המיעוט הדובר יכול להטות את כף ההחלטה לטובתו ולטובת העתיד הקרוב, על פני הרוב הדומם הוא אוכלוסיית העתיד הרחוק.

חשיבות המחקר הינה הצפת התודעה כי אם ברצוננו להחיל גישת תכנון מקיימת הרואה בעתיד ארוך הטווח חלק ממטרות התכנון הנוכחי, יש להנחיל רעיונות אלו לכלל הציבור כדי לגייסם לתמיכה ושיתוף פעולה גם לטובת העתיד זה.

2. סקירת רקע:

תמ"א 35 – "הרוב" – ייצוג האינטרס של כלל האוכלוסיה ושל הדורות הבאים

אוכלוסיית מדינת ישראל, ככל מדינות העולם גדלה והולכת ומשאבי הקרקע סופיים. תפיסת התכנון העכשווית בעולם ובישראל כאחת, שואפת למערכים אורבניים רבי מימדים ובעלי איכות חיים גבוהה ומקיימת. מדיניות הפיתוח הלאומית המהדהדת את הרוח הגלובאלית, גובשה בתוכנית המתאר הארצית תמ"א 31 (רצ'בסקי, 2014) ומבטאת כיום בתוכנית אשר החליפה אותה וקבלה תוקף ב-2005, תכנית המתאר הארצית המשולבת לבניה, פיתוח ושימור – תמ"א 35. בסמיכות לתוכנית זו מתקיימת תמ"א 1 האחודה המביאה את מכלול ההוראות של התוכניות הארציות למערכת הומוגנית אחת של תכנים עבור תוכניות מפורטות.

בהבט ארצי או לאומי, תפקידה של תמ"א 35 הינו לייצג את כלל האוכלוסיה ואת הדורות הבאים תושבי הארץ. הדבר נעשה על ידי גיבוש ערכי ליבה ועל פיהם פיתוח כלים תכנוניים.

ערכי הליבה של התוכנית הינם פיתוח עירוניות מתחדשת, ציפוף אוכלוסין ומניעת פירוור, ערוב שימושי קרקע, חיזוק תחבורה צבורית ושמירה על רצף שטחים פתוחים.

הכלי האחד בו עושה התוכנית שימוש למימוש ערכי הליבה הינו סיווג המרחב התכנוני לחמישה מרקמים אופייניים והגדרתם במדדים שונים, והבטחת רצף המרקמים הפתוחים (חייץ ירוק) בין מוקדים המבונים. כלי שני הינו טבלאות הישובים הכוללים בין השאר ערכי מינימום ומקסימום למימדי ישובים ורמות ציפוף האוכלוסיה בכל מרקם ואף לכל סוג התיישבות עד לרמת יישובים בודדים: "...ניתן דגש על פיתוח הערים ובלימת הפרבור, קידומה של תחבורה צבורית, חידושם ופיתוחם של היישובים הקיימים... " (מינהלתכנון, תמ"א 35)

תכנית מתאר כוללנית – המיעוט הדומם – היישוב המסויים

במקביל לקידום תוכניות המתאר הארציות, המחוזיות ותוכניות תשתית לאומיות ברוח תפיסת תכנון זו, מתקיים תהליך אינטנסיבי של קידום תוכניות מתאר כוללניות ליישובים רבים אשר מטרתו לאפשר פיתוח מקומי ברוח תפיסת התכנון הכלל ארצית, ולהגדיר מסגרת תכנון פיזית ברת קימא אשר תבטיח את המשך קיומו ואת התפתחותו של היישוב על כל הבטיו, פיזי, חברתי וכלכלי בעתיד. הכלים בהם עושה התוכנית שימוש הינם בין השאר הגדרת יעד גידול אוכלוסיה, גיבוש פרוגרמה פיזית וכלכלית, איפיון מתחמי הבניה והגדרות צפיפות הבינוי, קביעת שטחים ליעוד ציבורי שטחים פתוחים ושימורם, ועוד.

לאורך תהליך תכנון התוכנית מתקיימים ארועי שיתוף ציבור עבור עבוד הציבור הרחב, מתוך כוונה לשמוע את עמדות התושבים ולכרות מידע ענייני, לגייס את הציבור לטובת התוכנית ולצמצם התנגדויות וכן כדי לאפשר לציבור להשפיע על התכנון המתהווה. עריכת תוכנית מתאר כוללנית כוללת שלבים של חקר היישוב הקיים וסביבתו, גיבוש

חזון וגיבוש פרוגרמה, עריכת חלופות תכנוניות ובחירה ותכנון החלופה הנבחרת. שיתוף הציבור מתקיים בנקודות שונות לאורך תהליך זה על פי שיקול הדעת של צוות התיכנון ובאופן אותו הוא בוחר לבצע.

שיתוף הציבור – הציבור מוזמן לאמר את דברו - המיעוט הדובר

בעגה העכשווית משמש הביטוי "אמר את דברו" כביטוי לקבלת החלטה ע"י הצבעה ישירה של חברי השבט (לקוח מתוך תוכנית הטלוויזיה השרדות). דא עקא, במונח "שיתוף הציבור" הציבור אכן מוזמן לאמר את דברו, אך הוא רחוק מלקבל החלטות. ההחלטות ילקחו, הרחק מארוע השיתוף בכל מובן אפשרי: מרחב, זמן ובעיקר אינטרפרטציה. החלטות יתקבלו ע"י נבחר הציבור בדלתיים סגורות ובאופן לא דמוקרטי (Alfasi, 2002) ועל ידי שליחיהם לעשייה המתכננים שיטרחו כמקו כמיטב יכולתם.

עולם המונחים המקצועי, הממשק הסטטוטורי המורכב, התהליך המתמשך, לחצי התכנון ועוד, זרים כולם לאזרח מן השורה (Alfasi, 2002), הוא הלקוח הסופי של תכנון. אם מטעמים דמוקרטיים או מטעמים פרגמטיים של כריית מידע והסרת התנגדויות השתרש המינהג של שיתוף הציבור בעשייה התכנונית ע"י שימוש בכלי "שיתוף הציבור" (John Stansbury, 2004 Renée A. Irvin) ואומץ במתכונות שונות ומגוונות על ידי מערכת התכנון וסוכניה, וכך מוזמן הציבור לאמר את דברו.

במאמר זה אנו בוחנים שיתוף בשלבי תכנון (David E., 2004 & Booher, Judith E. Innes), ולא שיתוף בשלבי הפקדה (התנגדויות). בשלב זה נשאלת במיוחד השאלה מיהו הציבור המשתתף האם מדובר ביחידים שהוזמנו או ניקרו אל השיתוף וטובת הציבור או החברה יקרה לליבם, האם לחלופין מדובר בקבוצת לחץ עם אגנדה גלויה או סמויה הרוצים להטות את כף ההחלטה לכיוונם. במקביל נשאלת השאלה אודות מערך השיתוף, מה הנושאים העולים לדיון, כיצד, מי מעלה אותם, מה מן הנידון עובר את מסננת הדו"חות, וכמובן מה מן המופיע בדו"חות מוצא את דרכו אל שולחן המתכננים או מקבלי ההחלטות.

כך או אחרת, מקובל לייחס לתהליך זה של שיתוף חולשה מובנית של צביעות (Alfasi, 2002) או למיזער יציאת ידי חובת שמיעה, אך בכל מקרה העדר כל משמעות מעשית. במאמר זה ברצוני להציע בחינה אחרת של העובדות.

3. השערות ושאלות – בין הפרט והכלל

ככלל אנשים אינם נוטים לתמוך בתכנון הגורר שינויים בסגנון חייהם, אולם הם כן מעוניינים בשיפור נוחות החיים המיידית המשפיעה על ההתנהלות היומיומית ובשיפור רמת החיים.

השערה 1: בישובים מבוססים תהיה התנגדות בקרב האוכלוסיה לציפוף היישוב ולהאצת תהליכי אורבניזאציה, אשר תיתפס על ידם כירידה ברמת החיים. (ביישובים חלשים תיתפס קליטת אוכלוסיה חדשה כהזדמנות לחיזוק דמוגרפי).

השערה 2: בישובים בהם רמת השימוש ברכב פרטי גבוה, תזוהה דרישה לשיפור תשתיות עבור רכב פרטי על ידי תוספת מקומות חניה והרחבת צמתים. (ישובים בהם רמת המינוע נמוכה ישימו דגש על חיזוק תחבורה ציבורית).

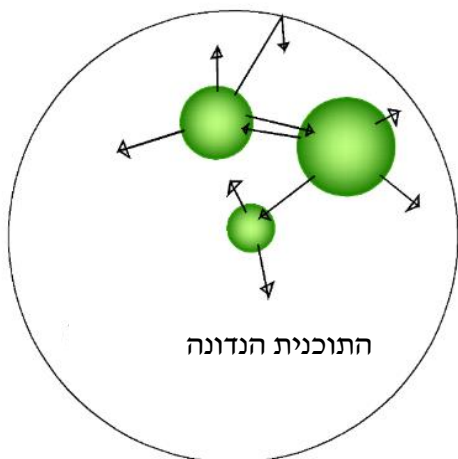
שאלה: האומנם קיימת סתירה בין הלכי הרוח העולים בשיתופי ציבור בישובים מבוססים ובין ערכי הליבה של תמ"א 35 וכיצד יכול שיתוף ציבור של תוכנית מקומית כוללנית להשפיע על עקרונות תכנון של תוכנית מתאר ארצית.

במאזן הכוחות הארצי, יישוב אחד (תוכנית כוללנית אחת) מהווה מיעוט, וארוע שיתוף הציבור ומסקנותיו מהווים מיעוט דובר. הרוב, על פי משוואה זו, הינם כלל האוכלוסיה של הארץ ובני הדורות הבאים. ככל ששיתוף ציבור יחיד יטה את הכף להגבלת מימדי ההתפתחות של יישוב מסויים ולחילופין יגרור התפשטות על קרקע לא מופרת במקום

אחר (שהרי שומה לבנות מגורים במקום כלשהו), כך יוגבל מימושם של רעיונות העיור המואץ, ציפוף האוכלוסין שימור השטחים הפתוחים ומעבר לתחבורה ציבורית. גם הרחבת התשתיות עבור רכבים פרטיים נוגסת בפה רחב בשטחים בפתוחים על ידי מגרשי חניה רחבים, שטחי מחלפים ותוספת מסלולי נסיעה. לפיכך, זיהוי מגמות ברוח הציבור כמפורט בהשארות 1 או 2 יציין כי ציבור מסוים אינו מזדהה עם ערכי הליבה של התמ"א, או לפחות לא ב"חצרו האחורית" (NIMBY).

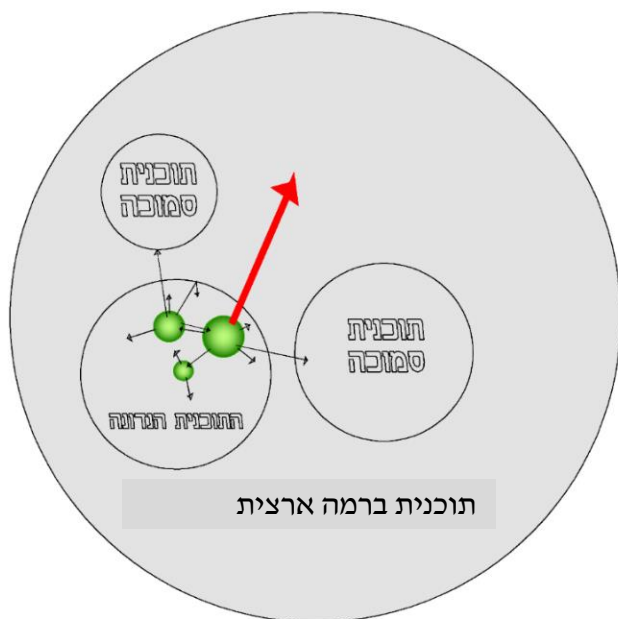
איור 1 : טווח השפעת שת"צ על התוכנית הנדונה

מקרא : ירוק – שיתוף ציבור

איור 2 : השפעת שת"צ של תוכנית נדונה על תכנית ברמה ארצית

מקרא : ירוק – שיתוף ציבור של התוכנית הנדונה

4. שיטת החקירה ומקורות הנתונים

מתודולוגיה

לאחר הצגת מסגרת התכנון הארצית וערכי הליבה שלה, ומסגרת התכנון המקומית ותהליך שיתוף הציבור בהכנתה, מהווה עבודה זו בחינה איכותנית של מגמות ברוח הציבור ביחס לערכי הליבה של תוכנית המתאר הארצית. העבודה כוללת לפיכך ניתוח תימאתי של דוחות שיתוף ציבור בחיפוש אחר תימות המתכתבות עם נושאי הליבה של תמ"א 35 ובחינת התאימות ביניהם. נושאי הליבה אשר היוו אבני בוחן לתאימות: העדפה לפיתוח עירוני אינטנסיבי

(רציבסקי, 2014) ע"י ציפוף אוכלוסין ולצורך שמירה על השטחים הפתוחים ושימת דגש על מעבר לתחבורה ציבורית. דוחות שיתוף ציבור שנבחנו לצורך עבודה זו כללו שני מקרי בוחן של ישובים הנמצאים בתהליך תכנון של תוכנית מתאר כוללת בשלבים שונים: מבשרת ציון ומזכרת בתיה.

מקורות הנתונים

התוכנית של מבשרת ציון הופקדה, ודוח שיתוף הציבור שלה הינו חלק ממסמכי הדוח החברתי כלכלי המהווה חלק ממסמכי התוכנית המופקדת. התוכנית של מזכרת בתיה נמצאת בתהליכי תכנון ובאתר המועצה המקומית הוקדש דף קישורים לתוכנית. בדף זה ניתן למצוא מצגות ברמות פירוט שונות אודות התוכנית, ודוחות שיתוף של מספר ארועי שיתוף שיועדו לקהלים שונים. לצורך עבודה זו נבחר דוח שיתוף הציבור המיועד לקבל הרחב, להבדיל מקהלים יעודיים כגון הצוות המקצועי של המועצה או חקלאים ובעלי קרקעות.

כמפורט למעלה, שיתוף הציבור הינו ארוע פתוח ומאפשר, ואין נדרשת שיטה אחידה או נוהל מסויים באשר לאופן שיתוף הציבור ותכני השיתוף. לפיכך גם הדוחות המופקים בסיום הארוע או התהליך שונים מיישוב ליישוב (ממתכנן למתכנן) ושונים באופן הגשתם. כמו כן עיבוד חומר לתצוגה באתר אינטרנט המופנה לקהל הרחב יהיה שונה מעיבוד החומר לדו"ח סופי עבור מסמכי התוכנית.

מבשרת ציון

התוכנית הופקדה. מידע אודות התוכנית הורד מאתר תכנון זמין של מינהל התכנון. מספר התכנית 152-0406082. סטטוס התוכנית: החלטה בדיון בהתנגדויות 2/2018. שטח התוכנית כ- 6,500 דונם. מספר תושבים כיום כ- 24,000. אשכול חברתי כלכלי: 8-10 ופערים גדולים בין קבוצות אוכלוסיה ביישוב.

עורכי התוכנית: לרמן אדריכלים ומתכנני ערים. שיתוף ציבור: חגית אדיב ג'יניאו, יעדים בפיתוח.

מזכרת בתיה

התוכנית בהכנה. מידע אודות התוכנית שבהכנה ודוחות שיתוף ציבור הורדו מאתר האינטרנט של המועצה המקומית מזכרת בתיה, בכתובת <https://www.mazkeret-batya.muni.il/index.php?id=1390>. שאלון שיתוף הציבור נערך ב 2017. שטח המועצה כיום כ: 7,200 דונם (יותר ממחצית השטח הינו חקלאי ומעובד בפועל) ומספר תושבים כיום הינו כ: 11,900 (למ"ס 2014) אשכול: 8 (למ"ס 2014).

עורכי התוכנית: פרחי צפריר אדריכלים. עורכי שיתוף הציבור: ד.מ.ר דוידוביץ – מרטון תכנון ופיתוח ערים ואזורים.

5. ממצאים מסקנות

ממצאים: תימות שחזרו על עצמן במקרי הבוחן

- שימור מימדי הישוב
 - שימור האופי הכפרי
 - שיפור תשתיות רכב פרטי
- ראו גם נספח הניתוח התימאתי.

כנגד, ערכי הליבה של התמ"א:

- עיבוי יישובים קיימים, ציפוף, חיזוק העירוניות
- חיזוק תחבורה ציבורית

איור 3 - מתוך דו"ח שיתוף הציבור מבשרת ירושליים, ההדגשות כאן

2.1. חזון הישוב:

עמדות התושבים

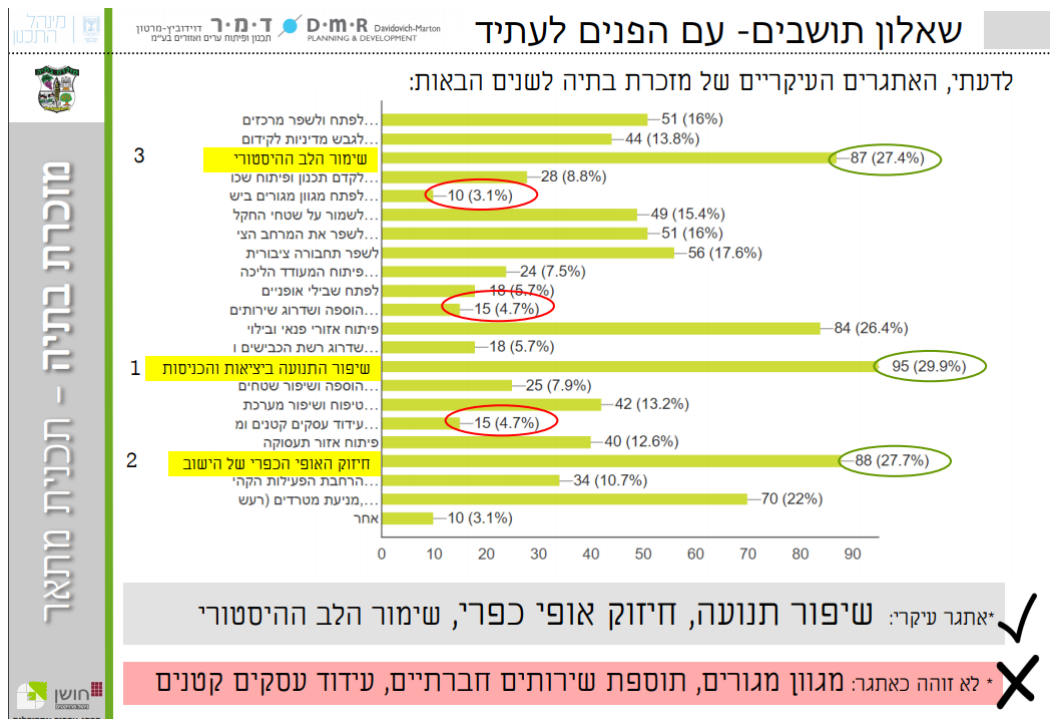
- ✓ שמירה על אופי הישוב כפרבר עירוני עם זהות עצמאית.
- ✓ ישוב עצמאי המספק את הצרכים של עצמו בהיבטים החינוכיים והקהילתיים.
- ✓ חיבור פיזי וחברתי משופר בין חלקי הישוב.
- ✓ מיקוד הפיתוח בתוספת שירותים מסחר ומקומות בילוי ברמה גבוהה ובקנה מידה של ישוב עירוני-פרברי.

המענה בתוכנית

- ✓ תוכנית מגדירה תוספת של כ- 60% יח"ד על פי חלופה מתונה יחסית של מגורים ואוכלוסייה.
- ✓ מרבית התוספת בדרום, במטרה לייצר שווי משקל נכון יותר בין שני חלקי הישוב.
- ✓ הדגשת פיתוח ציר הראל-החוצבים כרחוב עירוני המשלב שימושים מעורבים.
- ✓ חיזוק כלכלת הישוב ע"י תוספת שטחי תעסוקה בכלל הישוב ויצירת אזור תעסוקה בחלק הדרומי.

איור 4 - מתוך דוח שיתוף ציבור תוכנית מתאר כוללנית מזכרת בתיה, ההדגשות במקור

בחינת הממצאים מציגה תמונה של העדר הלימה בין רצונות התושבים לגבי מגמות התפתחות היישוב כפי שבוטאו בארועי שיתוף הציבור, ובין ערכי הליבה של התכנון הכלל ארצי. מאידך, לא ניתן שיהיה קיים תכנון מתוך זהות אינטרסים, לעולם מהות התכנון הינה בין השאר גישור על פני פתרונות מנוגדים. אך הממצאים מציפים שאלות:

מהו תפקיד תכנית המתאר הכוללנית ומה האחריות הציבורית שלה : האם היא כלי ליישום מדיניות תכנון ארצית, או כלי למימוש חזונו הפרטי של תושבי היישוב, או אולי רק כלי לקבלת אוטונומיה תכנונית בדמות ועדה עצמאית מוסמכת. האין זאת כי תוכנית מתאר כוללנית ליישוב היא הכלי הקרוב ביותר לאזרח של תוכנית המייצגת תפיסת תכנון ערכית לפני דרג התוכנית המפורטת. לפיכך מנקודת ראותה של התמ"א, התוכנית הכוללנית צריכה להתקרב ככל הניתן גם אל הרעיונות הגלומים בתמ"א ובאופן שיאפשר את מימושה הפיזי בתוך מרחב התכנון. מהן הציפיות ההדדיות של הציבור ושל המתכננים : מה על המתכנן לצפות מן הציבור להבין ולהפנים מתוך שיקולי תכנון כלל ארציים בבואו לדמיין את מרחב החיים הפרטי שלו? מה מצפה הציבור מתוכנית מתאר?

מיהו "היישוב" ומיהם תושביו? הנוכחים או גם העתידיים, שהרי התושבים הנוכחיים מכתביבים לתושבי העתיד את סגנון החיים, ולחילופין מי אם לא הם שהרי עושים במלאכה ובונים את הישוב.

וכאן גם ניתן לשלב את שאלת הייצוג הפוליטי והשלטון המקומי ו"מי השולט". נבחר הציבור הינם בחירה פוליטית ועליהם לייצג את ציבור הבוחרים שלהם ולדאוג לצרכיו. האם הם שיוכלו באותה מסגרת אף לדאוג לבני הדורות הבאים או למהגרים חדשים ליישוב, שהרי אי עמידה בציפיות הציבור תייצר אכזבה וירידה בפופולאריות ואולי אף אובדן השלטון.

והאם תוכניות המתאר הן עולמם הסגור של המתכננים והאם בכלל ניתן לנסות ולבאר לציבור הרחב את מערכת השיקולים המורכבת של התכנון המרחבי, שהרי המתכננים עצמם, אנשי המקצוע, מוערכים יותר או פחות על פי יכולותיהם המקצועיות הלא אחידות, שנצברו לאחר שנים רבות של לימוד, חשיפה ותכנון של תוכניות קודמות. צוות התכנון מורכב מכ-20 מתכננים מתחומים שונים המשלבים כוחות וידע לצורך גיבוש חלופות וחלופה נבחרת, וכיצד ניתן (או לא ניתן) לשגררה בפני הקבל הרחב, הנדרש להביע דעתו, אשר יש ויטה אחרי מצגת יפה ומרשימה ללא הבחנה אמיתית במהות התכנון.

ומי אם לא כל יחיד מתוך ציבור הנוכחים אמור לייצג את האינטרס הפרטי שלו. לא ניתן לצפות מן הציבור להגיע נקיים מאינטרסים אישיים, ולשאת רק את דגל הצדק המרחבי או הבינדורי, ולתמוך בכל מגמת תכנון מקיימת.

מה מידת החשיפה של הציבור לשיקולים כלל ארציים והאם חשיפה נוספת תוכל לעזור לגשר על פערים או לקרב את הקצוות. האם זהו המרחב לדון בשאלות רחבות יותר של מדיניות לאומית, צדק מרחבי ודמוקרטיה, רוב מיעוט וייצוג.

סיכום :

כאמור חשיבותו של המחקר הינה בהצפת העובדה כי קיים ניגוד אינטרסים אימננטי בין הקהל הנוכח בשיתוף הציבור ובין קהל היעד של התוכנית הנדונה, אשר הנוכחים הינם רק חלק קטן ממנו, ורובו השקט כלל אינו ידוע ואולי אף טרם נולד, כלומר, בני הדורות הבאים.

הכל כתוב והרשות נתונה. המתואר למעלה, קרי, ארועי שיתוף הציבור והשפעתם על התכנון בפועל, הם עצמם חלק אינטגרלי מערכי הליבה של תוכנית המתאר הארצית. ערך התכנון המשתף פועל כחרב פיפיות על ערכי ליבה אחרים של התוכנית. לפיכך השאלה המועלית לדיון איננה האם או כיצד לשתף את הציבור בתהליכי התכנון, אלא **כיצד להנחיל את רעיונות התכנון המקיימים בהם דוגלת התוכנית לכלל הציבור באופן שיזדהה איתם ויטה כסף לפעול להגשמתם, מתוך הנחה כי רעיונות אלו, הינם חלק חשוב מארגז הכלים ההכרחי להבטחת איכות החיים העכשווית והעתידיה כאחת וכי עינינו של כלל הציבור לממש אותם.**

מקורות באנגלית:

JuReframing public participation: strategies for the 21st century. David E & Booher, Judith E. Innes (2004). *Practice & Planning Theory*. 419-436. אוחזר מתוך <https://doi.org/10.1080/1464935042000293170>

Let the Citizens Map— Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process. Taylor Tyger & Maarit Kahila-Tani, Anna Broberg, Marketta Kyttä (2015). *Research & Planning Practice*. 195-214. אוחזר מתוך <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1104203>

Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? John Stansbury Renée A. Irvin (2004). *PAR Public Administration Review*, 64(1), 55-65. אוחזר מתוך <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2004.00346.x>

מקורות בעברית:

Alfasi, N. (2002). Public Participation and Democratization of Planning Systems. *Horizons in Geography / אופקים בגאוגרפיה*, 55, 60-78. אוחזר מתוך <https://www.jstor.org/stable/23704602>

רצ'בסקי, ד'. (2014). תמ"א 31 - אבן דרך בתכנון ובתהליכיו בישראל. 11.

אתר מינהל התכנון:

מינהלתכנון, תמא 35. (אין תאריך). אוחזר מתוך <http://www.iplan.gov.il/Pages/NationwidePlanning/GeneralPlaning/About.aspx>

